

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ПСИХОДІАГНОСТИКА”
(для бакалаврів)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2013

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА.

Навчальна дисципліна “Психодіагностика” входить до програми професійної підготовки студентів-психологів. Психологічна діагностика є однією з основних форм практичного застосування професійних можливостей психолога. Методики психодіагностики широко використовуються для добору та розстановки кадрів на підприємствах і в організаціях, для контролю психічного розвитку особистості та її вивчення у медичних і експертних цілях, для профорієнтації та оптимізації навчального і виховного процесів.

Мету та завдання курсу визначає перелік знань і умінь, після його опанування слухачі повинні

знати:

- історію становлення психодіагностики як науки;
- особливості психодіагностики як науки;
- практичні засади психодіагностики;
- основні етапи конструювання тесту;
- особливості вимірювання інтелекту;
- особливості застосування особистісних опитувальників;
- особливості застосування проєктивних технік;

уміти:

- застосовувати психодіагностичний інструментарій для вимірювань індивідуальних відмінностей;
- здійснювати психодіагностику інтелектуальних здібностей;
- проводити психологічну діагностику особистості;
- користуватися психологічними тестами;
- створювати нові психологічні тести;
- проводити адаптацію зарубіжних тестів;
- використовувати психометричні засоби контролю психодіагностичних методик;
- визначати валідність, надійність та репрезентативність тестів.

Програма може бути використана для підготовки студентів-психологів, а також соціологів, менеджерів управління персоналу та широкого кола фахівців, які працюють у сфері “людина — людина”.

Підготовлено професором кафедри соціальної психології та педагогіки
А. М. Львовичкіною

Затверджено на засіданні кафедри соціальної психології та педагогіки
(протокол № 8 від 16.05.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Львовичкіна А. М. Навчальна програма дисципліни “Психодіагностика”
(для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2013. — 16 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Психодіагностика”, вказівки до виконання контрольної роботи, теми контрольних робіт, питання для самоконтролю, а також список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2013
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2013

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ПСИХОДІАГНОСТИКА”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
	Змістовий модуль I. Психодіагностика як наука та як психодіагностична діяльність
1	Історія психодіагностики
2	Психодіагностика як наука
3	Психометричні основи психодіагностики
	Змістовий модуль II. Психодіагностична практика
4	Вимірювання інтелекту та пізнавальних процесів
5	Особистісні опитувальники
6	Проективний підхід у психодіагностиці
7	Психодіагностика мотивації
8	Психодіагностика міжособистісних стосунків
9	Психодіагностика свідомості та самосвідомості
10	Візуальна психодіагностика та її застосування у психологічній практиці
Разом годин: 135	

ЗМІСТ
дисципліни
“ПСИХОДІАГНОСТИКА”

Змістовий модуль I. Психодіагностика як наука та як психодіагностична діяльність

Тема 1. Історія психодіагностики

Психодіагностика як практична та теоретична дисципліна. Предмет психодіагностики. Загальна та конкретна психодіагностика. Зв'язок загальної психодіагностики з загальною, соціальною та диференційною психологією. Зв'язок конкретної психодіагностики з медичною, віковою, консультативною, юридичною, воєнною психологією, психологією спорту.

Передісторія психодіагностики. Витоки психодіагностики як науки. Психологічне тестування. Внесок Ф. Гальтона, Дж. Кеттелла, А. Біне, Ч. Спірмена у розвиток психодіагностики. Психодіагностика у першій половині XX ст. Психодіагностика у другій половині XX ст.

Тестування в освіті. Психодіагностика у дореволюційній Росії та в СРСР.

Дискредитація психодіагностики в СРСР у 30-ті роки XX ст.

Два періоди розвитку психодіагностики в Росії та Україні. І. Шпільрейн, М. Басов, П. Блонський, Л. Виготський, В. Блейхер, Л. Венгер, Л. Бурлачук, А. Лічко, їх внесок у розвиток вітчизняної психодіагностики.

Основні завдання та напрями розвитку сучасної психодіагностики.

Література [3; 10; 16]

Тема 2. Психодіагностика як наука

Поняття психодіагностики. Предмет та структура психодіагностики.

Тест як основний інструмент психодіагностики. Поняття тесту. Види тестів та їх класифікація. Поняття про “об’єктивний”, “суб’єктивний” та “проективний” підхід у прикладній психодіагностиці.

Застосування “об’єктивного” підходу у вербальній та невербальній психодіагностиці. Поняття про тести особистості, інтелекту, спеціальних здібностей, досягнень та креативності.

Застосування “суб’єктивного” підходу в опитувальниках. Види опитувальників: біографічні, інтересів, мотивів, установок, цінностей, особистісні та типологічні.

Проективні методики та “проективний” підхід у психодіагностиці. Роль наукових праць Ф. Гудинафа, Г. Мюррея, Х. Морган, Г. Роршаха, Л. Франка у розвитку проективної психодіагностики. Комп’ютеризовані та комп’ютерні тести. Адаптація зарубіжних тестів. Психодіагностичний процес.

Етика психодіагностичного обстеження.

Література [2–4; 9; 10; 24]

Тема 3. Психометричні основи психодіагностики

Основні вимоги до психодіагностичних вимірювань. Поняття про стандартизацію, репрезентативність, валідність і надійність інструменту психологічного вимірювання. Визначення кількості завдань (специфікація тесту). Розробка завдань. Оформлення тесту. Пілотажне дослідження. Аналіз завдань. Визначення надійності тесту. Факторний аналіз. Валідність тесту.

Стандартизація тесту. Етапи психодіагностичного вивчення особистості. Психологічний діагноз, його рівні (за Л. Виготським).

Основні умови ефективного використання методів психодіагностики у діяльності практичного психолога. Вимоги до користувачів психодіагностичних методик.

Література [1–3; 10]

Змістовий модуль II. Психодіагностична практика

Тема 4. Вимірювання інтелекту та пізнавальних процесів

Класифікація основних методів психодіагностики інтелекту. Тест Біне-Сімона – родоначальник сучасних методів визначення рівня інтелекту. Робота психолога з конкретними тестами для визначення рівня інтелекту: Г. Айзенка, Дж. Равена.

Технологія використання методики Д. Векслера у вивченні інтелекту особистості. Основні підходи до вимірювання інтелекту. Теорії структури інтелекту. Ієрархічні теорії структури інтелекту. Моделі інтелекту за Терстоуном, Гілфордом, Айзенком, Кеттеллом, Стернбергом.

Розподіл тестових оцінок інтелекту. Інтелект і спадковість. Інтелект і біологічне середовище. Інтелект і статеві відмінності. Інтелект та харчування. Інтелект і соціокультурне середовище. Відмінності в інтелекті, обумовлені віком. Відмінності в інтелекті, обумовлені кількістю дітей у сім'ї та черговістю їх народження. Інтелект та особистість. Особливості вимірювання інтелекту.

Робота психолога з методиками діагностування особливостей пам'яті (“Впізнавання фігур”, методика визначення короткострокової пам'яті, “Оперативна пам'ять”, “Образна пам'ять” та ін.), уваги (“Коректурна проба”, “Таблиці Шульте” та ін.), логічного мислення (“Прості аналогії”, “Складні аналогії”, “Порівняння понять”, “Числові ряди”, “Виключення лишку”).

Література [1; 3; 9]

Тема 5. Особистісні опитувальники

Поняття про риси особистості як про змінні, що фіксують інтегральну стратегію поведінки людини. Особливості конституційних, індивідуальних та особистісних рис. Види, форми опитувальників, представлення результатів.

Достовірність особистісних опитувальників і фактори, що впливають на неї. Фальсифікація та установки на відповіді. Розуміння питань і варіативність відповідей. Узагальнений аналіз факторів, що детермінують відповідь. Особистісні опитувальники та теорії особистості.

Робота з тест-опитувальником Я. Стреляу, інтерпретація, валідність та надійність отриманих даних.

Характеристики особистісного опитувальника Р. Кеттелла, опитувальника Г. Айзенка, методики ММРІ, тест-опитувальника Г. Шмішека.

Робота з методиками “САН”, “Шкала самооцінки” Ч. Спілбергера та Ю. Ханіна, “Шкала пошуку відчуттів” М. Цуккермана, тест конфліктності К. Томаса.

Література [1–4; 9; 12; 25–27]

Тема 6. Проективний підхід у психодіагностиці

Передісторія проективної діагностики. Історія проективної психодіагностики. Проекція: від феномена до принципу дослідження.

Проекція як психологічний феномен. Проективна гіпотеза та проективні методики, їх види і класифікація. Роль стимулу у проективних методиках.

Теоретичне обґрунтування проективного підходу до діагностування особистості. Підсвідоме та проективні методики. Особливості розробки, застосування та використання результатів проективних методів.

Класифікація проективних методів. Види проективних методів. Методики Г. Роршаха, Г. Мюррея, С. Розенцвейга, М. Люшера та ін.

Історія створення та розвитку малюнкових тестів. Внесок у малюнкове тестування Ф. Гудинаф, К. Маховер, В. Вульфа, А. Захарова.

Робота психолога з тестами “Намалюй людину”, “Неіснуюча тварина”, “Будинок – дерево – людина”.

Література [2; 3; 10; 22; 23]

Тема 7. Психодіагностика мотивації

Поняття про мотиви та мотивацію у вітчизняній і зарубіжній психології. Об'єкт та методи психодіагностики мотивації. Основні показники мотивації. Поняття про прямі та непрямі методи психодіагностики та мотиваційної сфери особистості. Методики для вимірювання мотивів і мотивації. Діагностика мотивації досягнень.

Робота з тестами, що визначають мотивацію особистості: “Тестом гумористичних фраз”, методикою оцінки рівня домагань Ф. Хопше.

Психодіагностика мотивації на підприємствах. Психодіагностика мотивації у системі освіти. Психодіагностика мотивації у спорті.

Література [2; 4; 8; 9; 12; 19; 21]

Тема 8. Психодіагностика міжособистісних стосунків

Об'єкт і методи психодіагностики міжособистісних стосунків. Види методів психодіагностики міжособистісних стосунків.

Класифікація методів психодіагностики міжособистісних стосунків та її обґрунтування. “Межі” застосування методів психодіагностики міжособистісних стосунків у малих і великих групах.

Соціометричне дослідження міжособистісних стосунків.

Робота з методиками Р. Жіля та Т. Лірі, а також проєктивними методиками “Моя сім'я”, “Сім'я, яку мені хотілось би мати” і тестом М. Люшера для діагностики проблем сімейного спілкування.

Література [2; 10; 12; 19; 21]

Тема 9. Психодіагностика індивідуальної свідомості та самосвідомості

Проблема психодіагностики свідомості. Методи та методики психодіагностики свідомості. Самосвідомість як об'єкт психодіагностики.

Класифікація методів психодіагностики індивідуальної свідомості та самосвідомості особистості.

Поняття про когнітивну диференційованість. Метод “Репертуарних грат” Г. Келлі.

Методи дослідження свідомості. Методи діагностики особливостей самосвідомості особистості.

Робота з опитувальником самовідношення, методикою РСК Дж. Роттера, методикою САН.

Література [2; 4; 7; 12; 17; 21]

Тема 10. Візуальна психодіагностика та її застосування у психологічній практиці

Класифікація основних методів візуальної психодіагностики, їх характеристика. Вимоги до використання методів візуальної психодіагностики в роботі практичного психолога.

Прогностична цінність методів візуальної психодіагностики. Перевірка і підтвердження надійності та валідності отриманих даних у ході зіставлення з результатами традиційних психодіагностичних методик.

Вплив соціально-психологічних еталонів і стереотипів на результати дослідження психологом невербальних засобів комунікації особистості.

Використання даних візуальної психодіагностики для оптимізації управлінської діяльності, формування атракції у процесі знайомства і спілкування з людьми, нормалізації мікроклімату у колективі, підвищення особистісного статусу, визначення істинного смислу вчинків і висловлювань людей.

Література [20; 28]

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Психодіагностика як теоретична та практична дисципліна.
2. Розвиток психологічної діагностики в Україні.
3. Вербальна та невербальна психодіагностика.
4. Основні методи психодіагностики.
5. Проблеми класифікації психодіагностичних методів.
6. Загальні проблеми психодіагностичної практики.
7. Оцінка інтелекту у психодіагностиці.
8. Використання проєктивних методик у діяльності практичного психолога.
9. Проблеми комп'ютерної психодіагностики.
10. Психодіагностичне дослідження міжособистісних стосунків.
11. Психологічна діагностика пізнавальних процесів.
12. Психодіагностика індивідуальної свідомості та самосвідомості особистості.
13. Становлення психодіагностичної науки в Україні.
14. Історія психологічних тестів.
15. Проблеми психодіагностики психологічних властивостей і станів особистості.

16. Особливості психодіагностики мотивації.
17. Психодіагностика рис особистості.
18. Проблеми психодіагностики здібностей.
19. Малюнкові проби як засіб психодіагностики особистості дитини та дорослого.
20. Візуальна психодіагностика та її застосування у психологічній практиці.
21. Методи діагностики локусу контролю.
22. Діагностика здібностей у діяльності практичного психолога.
23. Комп'ютеризована психометрика.
24. Методики непрямого вимірювання системи самооцінок.
25. Контент-аналіз як засіб аналізу результатів інтерв'ю, анкетування та відкритих опитувальників.
26. Діагностика мотивації досягнень.
27. Технологія створення та адаптації психодіагностичних методик.
28. Об'єктивний підхід у психодіагностиці.
29. Суб'єктивний підхід у психодіагностиці.
30. Проективна психодіагностика.

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Виконання контрольної роботи передбачає розвиток навичок самостійного пошуку необхідної інформації, опрацювання та осмислення теоретичного і практичного матеріалу. Вибір теми — довільний.

Контрольна робота виконується в учнівському зошиті або на скріплених листках формату А4. На титульному вказується: назва дисципліни (“Психодіагностика”); прізвище, ім'я та по батькові студента; домашня адреса; номер групи. Контрольна робота повинна мати план і список літератури. На останній сторінці ставиться дата виконання роботи та підпис студента. Роботу необхідно передати до наукової частини в установлені строки.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Сутність психодіагностики як науки.
2. Психодіагностика як теоретична дисципліна.
3. Психодіагностика як практична дисципліна.
4. Основні завдання сучасної психодіагностики.
5. Основні напрямки розвитку сучасної психодіагностики.

6. Два періоди розвитку психодіагностики в Росії та Україні.
7. Розвиток психодіагностики в Україні.
8. Психодіагностика як теоретична та практична дисципліна.
9. Становлення та розвиток вітчизняної психодіагностики.
10. Два рівня психодіагностики за Л. Виготським.
11. Класифікація психодіагностичних процедур.
12. Характеристика методики ТАТ Г. Мюррея.
13. Основи класифікації діагностичних процедур.
14. Характеристика особистісного опитувальника Кетелла.
15. Основні етапи розвитку психодіагностики в Україні.
16. Причини дискредитації вітчизняної психодіагностики у 30-ті роки ХХ ст.
17. Поняття про стандартизацію психодіагностичних процедур.
18. Поняття про валідність психодіагностичних процедур.
19. Тест Розенцвейга.
20. Тест “Штур”.
21. Поняття про надійність психодіагностичних процедур.
22. Робота з опитувальником Айзенка.
23. Поняття про “об'єктивний”, “суб'єктивний” та “проективний” підходи у прикладній психодіагностиці.
24. Вимоги до користувачів психодіагностичних методик.
25. Основні вимоги до застосування психодіагностичних методів.
26. Тест-опитувальник Стреляу.
27. Оцінка інтелекту у психодіагностиці.
28. Тест Роршаха.
29. Поняття про вербальну та невербальну психодіагностику.
30. Використання проективних методик у діяльності практичного психолога.
31. Мінесотський багатопрофільний опитувальник (ММРІ).
32. Візуальна психодіагностика та її застосування у роботі психолога.
33. Сутність контент-аналізу як психодіагностичної процедури.
34. Тест Равена.
35. Психодіагностика міжособистісних стосунків.
36. Історія створення психологічних тестів.
37. Тест інтелекту Векслера.
38. Застосування комп'ютера у психодіагностиці.
39. Загальна характеристика тестів особистості.
40. Тест фрустрації Розенцвейга.

41. “Проективний” підхід у психодіагностиці.
42. Технологія створення та адаптації психодіагностичних методик.
43. Тест “Малюнок сім’ї”.
44. Сутність “об’єктивного” підходу у психодіагностиці.
45. Загальна характеристика тестів інтелекту.
46. Тест Лірі.
47. “Об’єктивний”, “суб’єктивний” та “проективний” підходи у психодіагностиці.
48. Психодіагностика мотивації.
49. Методика Рене Жіля.
50. Класифікація психологічних тестів-опитувальників.
51. Характеристика тестів спеціальних здібностей.
52. Тест Амтхауера.
53. Поняття про локус контролю та його дослідження.
54. Методи дослідження самооцінки.
55. Використання психологом даних візуальної психодіагностики в оптимізації управлінської діяльності.
56. Валідність, надійність та стандартизація інструменту вимірювання у психодіагностиці.
57. Опитувальник рівня суб’єктивного контролю (РСК).
58. Психодіагностика як наука та як психодіагностична діяльність.
59. Критика “проективного” підходу у працях вітчизняних та зарубіжних психологів.
60. Тест гумористичних фраз.
61. Психодіагностика рис особистості.
62. Тест інтелекту Біне-Сімона.
63. Зв’язок психодіагностики з іншими психологічними дисциплінами: віковою, юридичною, консультативною психологією, психологією спорту та ін.
64. Поняття про вербальні та невербальні методи психодіагностики.
65. Тест “коректурна проба”.
66. Основні умови ефективного використання методів психодіагностики у діяльності практичного психолога.
67. Соціометричне дослідження міжособистісних відносин.
68. Методи діагностики особливостей пам’яті.

69. Вимоги до використання методів візуальної психодіагностики у роботі психолога-практика.
70. Методика непрямого виміру системи самооцінок.
71. Метод “Репертуарних грат” Келлі.
72. Характеристика основних методів візуальної психодіагностики.
73. Оцінка інтелекту у психодіагностиці.
74. Методи дослідження пам’яті.
75. Вклад у становлення та розвиток вітчизняної психодіагностики М. С. Берштейна, М. Я. Басова, П. П. Блонського, Л. С. Виготського, В. М. Блейхера, Л. О. Венгера, Л. Ф. Бурлачука, А. Е. Лічко та ін.
76. Прогностична цінність методів візуальної психодіагностики.
77. Методи діагностики уваги.
78. Гуманістична спрямованість методів дослідження здібностей.
79. Використання психологом даних візуальної психодіагностики у формуванні атракції у процесі знайомства та спілкування з людьми.
80. Методи дослідження логічного мислення.
81. Значення наукових праць Л. Франка, Г. Роршаха, В. Норакидзе для розвитку психодіагностики.
82. Використання психологом-практиком даних візуальної психодіагностики для нормалізації мікроклімату у колективі.
83. Реалізація основних вимог до психодіагностичних вимірювань.
84. Застосування даних візуальної психодіагностики для підвищення особистісного статусу.
85. Методи діагностики спілкування у сім’ї.
86. Використання даних візуальної психодіагностики для визначення справжнього смислу вчинків і висловлювань людей.
87. Соціометрія.
88. Психодіагностика рівня домагань.
89. Діагностика мотивації.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРИ

Основна

1. Анастаси А. Психологическое тестирование: В 2 т. — М., 1982.
2. Бурлачук Л. Ф., Морозов С. М. Словарь-справочник по психодиагностике. — СПб.: Питер, 2001.
3. Бурлачук Л. Ф. Психодиагностика. — СПб.: Питер, 2002.
4. Гришин В. В., Лушин П. В. Методики психодиагностики в учебно-воспитательном процессе. — М., 1990.
5. Дружинин В. Н. Психодиагностика общих способностей. — М.: Академия, 1996.
6. Измерение интеллекта детей: Пособие для психолога-практика / Под ред. Ю. З. Гильбуха. — К., 1992.
7. Лучшие психологические тесты для профотбора и профориентации. — Петрозаводск: Петроком, 1992.
8. Маричук В. Л., Блудов Ю. М., Плахтиенко В. А., Серова Л. К. Методики психодиагностики в спорте. — М.: Просвещение, 1984.
9. Немов Р. С. Психология. — Т.3: Психодиагностика. — М.: Владос, 2000.
10. Общая психодиагностика / Под ред. А. А. Бодалева, В. В. Столина. — Л., 1979.
11. Практическая психология для педагогов / Под ред. М. И. Тулушкина. — М.: Филино, 1997.
12. Практическая психодиагностика: Методики и тесты. — Самара, 2001.
13. Психодиагностика: теория и практика: Пер. с нем.; Под. ред. Т. Талызиной. — М., 1988.
14. Психологическая диагностика / Под ред. К. М. Гуревича. — М., 1981.
15. Психология индивидуальных различий: Тесты / Под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, В. Я. Романова. — М., 1982.
16. Скребець В. Психодиагностика. — К.: МАУП, 1998.
17. Франселла Ф., Баннистер Д. Новый метод исследования личности. — М.: Прогресс, 1987.
18. Шнейдер Л. Б. Основы психодиагностики. — М., 1995.
19. Рогов Е. И. Настольная книга практического психолога в образовании: Учеб. пособие. — М., 1996.
20. Щекин Г. В. Визуальная психодиагностика и ее методы. — К., 1996.

21. Щекин Г. В. Как эффективно управлять людьми: психология кадрового менеджмента. — К.: МАУП, 1999.

Додаткова

22. Абрамова Г. С. Практическая психология. — М.: Академия, 1997
23. Бурлачук Л. Ф. Исследование личности в клинической психологии (на основе метода Роршаха). — К.: Вища шк., 1979.
24. Бурлачук Л. Ф. О дилетантстве в психологической диагностике // Вопр. психологии. — 1993. — № 5. — С. 116.
25. Бурлачук Л. Ф. Психодиагностика личности. — К.: Здоровье, 1989.
26. Бурлачук Л. Ф., Духневич В. Н. Акцентуации личности: что диагностируем? — К., 2001.
27. Бурлачук Л. Ф., Королев Д. К. Адаптация опросника пяти факторов личности // Вопр. психологии. — 2000. — № 1. — С. 126–134.
28. Пиз А. Язык телодвижений. — СПб.: 2000.
29. Психологическая дифференциация нарушений развития у старшеклассников: Метод. рекомендации / Отв. ред. В. В. Ковалев. — М.: НИИ психиатрии, 1982.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Психодіагностика”	4
Зміст дисципліни “Психодіагностика”	4
Теми контрольних робіт	9
Вказівки до виконання контрольної роботи	10
Питання для самоконтролю	10
Список літератури.....	14

Відповідальний за випуск *А. Д. Везеренко*
Редактор *О. М. Коваленко*
Комп’ютерне верстання *О. А. Варваріна*

Зам. № ВКЦ-4197

Формат 60 84/16. Папір офсетний.
Друк ротатійний трафаретний.
Тираж 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. ХХ

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008 р.*